

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

פורים, ה'תשל"ב

חלק ג – יו"ל לשי"פ תצוה, י"ג אדר, ה'תשע"ז

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה

מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה„צמח צדק“

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

התמים יחזקאל חנוך הענאך שיחי

לרגל הכנסו לעול המצוות

ט"ו אדר, שושן פורים, ה'תשע"ז

ולזכות אָחיו ואחיותיו שיחיו

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ח ר' כתריאל צבי וזוגתו מרת חנה שיחיו סודאק

ולזכות זקניהם

מרת פראדל שיחיו סודאק

הרה"ח ר' דוד ארי' וזוגתו מרת שרה גיטל שיחיו רימלער

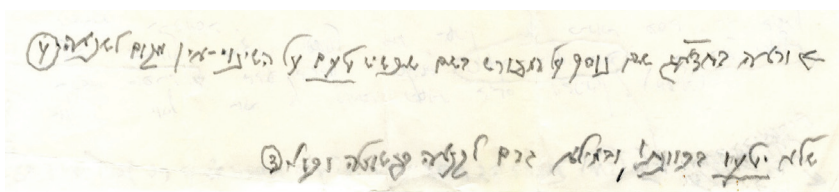
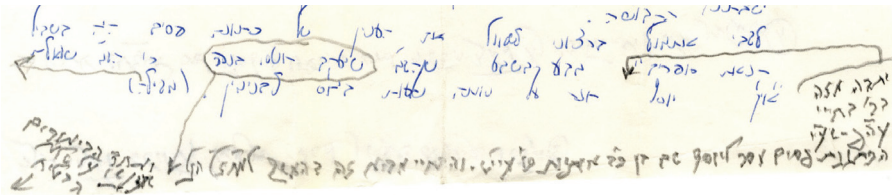
בוזה. ואחד הביאורים שעונשו על שלא הבטיח שלא יטעו בכוונתו, ובמילא גרם לקנאה כפשוטה וכו'.

(4) וראה בחדא"ג שם נוסף על המפורש בשם שכשיש טעם על השינוי – אין מקום לשנאה.

(5) אזכיר עה"צ לכהנ"ל.

מצוי"ב 1) השתתפות בהחזקת הישיבה מ"ם דולר

2) לצדקה באה"ק תק שקל

בחדא"ג שם: ד"ה רמז לו שעתידי בן כו' (ושם: "וא"ת אכתי תקשי דאיכא קנאה במה שנתן לבנימין ג' מאות כסף ולא נתן כן לשאר אחיו .. וי"ל .. במה שנתן לבנימין יותר, כיון שהוא אחיו גם מן האם – אין כאן קנאה, אלא בבגדים שהם מתנות גלויים שהעולם יחשבו שהוא מראה להם שנאה על מכירתו בבגדים שהוא דוגמת המכירה כתונת פסים"). וראה גם לעיל שם ד"ה אפשר דבר שנצטער כו'.

המפורש בשם: בגמרא – "רמז רמז לו כו'".

השתתפות בהחזקת הישיבה: שילה. – בהמשך מכתבו, שאחת הסיבות לשהותו בארה"ב היא ממונית, לצורך פרויקט הבניה שלנו, ו"ברצוני לבקש ברכה בענין זה ובאופן כללי להצלחה הרוחנית של ישיבתנו הקדושה".

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ תצוה, פ' זכור, י"ג אדר וערב חג הפורים הבעל"ט – הננו מוציאים לאור חלק שלישי מהתועדות חג הפורים ה'תשל"ב, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ משפטים, חלק שני לש"פ תרומה, המשך ההתועדות י"ל אי"ה בשבועות הבע"ל).

*

בתור הוספה – מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

דין אדר, יום א' פ' ואתה תצוה, ה'תשע"ז,
מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2017 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5777 • 2017

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס "ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

הוספה

[ועש"ק וישב, כ"ף כסלו, ה'תשמ"ה]

(1) ויה"ר שיקויים גם בזה — כהמועתק בשער התניא: **קרב** אליך גוי

לעשותו.

(2) עפמחז"ל — כפי שענינו ראות.

(3) יתרה מזה בר' בחיי עה"פ — שע"י הכתונת פסים מסר ליוסף שם בן

כ"ב אותיות כו' עי"ש. והבחי מביא זה בהמשך למחז"ל הנ"ל שיעקב חטא

מצילום כתי"ק, על גליון מכתבו של מוה"ר מיכאל ברום — ראש ישיבת שילה — בתאריך זה. (1) ויה"ר שיקויים גם בזה כו': במכתבו: "אמש היתה לי זכות אדירה להשתתף, לראשונה בחיי, בהתוועדות .. בעקבות אמש חשבתי שכדאי שנלמד תניא בצורה מסודרת בישיבה". — את התיבות "שכדאי שנלמד תניא בצורה מסודרת בישיבה" — הקיף רבינו, וכתב (כפנים (1)). קרב אליך גוי לעשותו: נצבים ל, יד.

(2) עפמחז"ל — כפי שענינו ראות: במכתבו: "בשבת זו אהיה בעז"ה אורח של הישיבה אוניברסיטי, ברצוני לשאול את האדמו"ר שליט"א האם יש ענין מיוחד להדגיש להם בשבת זו". — במענה ע"ז כתב רבינו (כפנים (2)). — וראה ב"ב קלא, רע"א "דאין לדיין אלא מה שענינו ראות". וש"נ. וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ס"ע 373 ואילך. ובכ"מ.

(3) יתרה מזה .. (4) וראה בחזא"ג שם כו': הבא להלן נסוב על המדובר בהתוועדות י"ט כסלו תשמ"ה (בההדרן על הש"ס — תו"מ התוועדות תשמ"ה ח"ב ס"ע 863 ואילך), בה ביאר רבינו בארוכה מעלת האחדות הבאה מצד הריבוי וההתחלקות, ע"ד "קנאת סופרים תרבה חכמה" (ב"ב כא, סע"א. וש"נ), ובין הדברים קישר זאת עם המסופר בפרשת השבוע — פ' וישב — אשר "ויקנאו בו אחיו" (לו, יא), ולכאור, כיצד יתכן שיהי' אצל בני יעקב ענין של קנאה, אלא ש"כאשר אחי יוסף ראו שאביהם .. נותן ליוסף "כתונת פסים" (כמבואר בגמרא — שבת יו"ד, ב. מגילה טז, ריש ע"ב — מעלתה של כתונת זו, "משקל שני סלעים כו"), בידעו את הוראת התורה "אל ישנה אדם בנו בין הבנים" (שבת שם) — הבינו, שכונתו בזה לעורר אצלם את הענין ד"קנאת סופרים תרבה חכמה", היינו, שלא יסתפקו במצבם ההוה, אלא יוסיפו עוד יותר בכל עניני קדושה, ע"ז שילמדו ממעשיו והנהגתו של יוסף כו', שבגלל זה זכה לקירוב מיוחד — "כתונת פסים כו'" (תו"מ התוועדות שם ס"ע 870 ואילך); וע"ז כותב הנמען: "לגבי אתמול — ברצוני לשאול: אם הענין של כתונת פסים היה בשביל "קנאת סופרים", מדוע משמע מהגמ' שיעקב חטא בזה, כי הגמ' שואלת איך יוסף חזר על אותה טעות ביחס לבנימין (מגילה [שם, סע"א ואילך] *). — בהמשך לכותבו שהענין של כתונת פסים הי' בשביל "קנאת סופרים" — כתב רבינו (כפנים (3)); ובהמשך לשאלתו ע"ז מדברי הגמ' ב"מגילה" — כתב רבינו (כפנים (4)).

בר' בחיי עה"פ: וישב לו, ג.

(* ושם: "לכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימן נתן חמש חליפות (ויגש מה, כב) — אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק, יכשל בו? דאמר רבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. אמר רבי בנימן בר יפת רמז לו שנתיד בן לצאת ממנו שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות שנאמר (אסתר ח, טו) ומרדכי יצא בלבוש מלכות תכלת וגו'".

כא. נוסף על המדובר לעיל (סט"ז ואילך) אודות תינוקות,

— שצריכים לפעול שיהיו "תינוקות של בית רבן", שילמדו תורת ה', ושענין זה הוא חוב קדוש לא רק על קטנים בישראל, היינו, אנשים פשוטים ובינונים, אלא גם על גדולים בישראל (ואדרבה: "מצוה בגדול"⁹¹, שאליו ישמעו יותר); וגם שבנוגע לחינוך הילדים נוגע כל שעה, כיון שצ"ל "חנוך לנער על פי דרכו" כדי להבטיח ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה" —

הרי מובן, שאלו שמצד שכלם וידיעותיהם שייכים ללימוד נעלה יותר מאשר הלימוד דתינוקות של בית רבן, אין להם לצאת י"ח מצות תלמוד תורה ע"י לימוד ששייך לתינוקות של בית רבן.

וכמדובר כמ"פ⁹² אודות הראי' שהובאה באחרונים⁹³ מדברי הגמרא⁹⁴ "מבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה", היינו, שתלמוד תורה ומקרא מגילה נחשבים לשתי מצוות שונות שאחת מהן דוחה את חברתה,

— דלכאורה⁹⁵: הרי גם מקרא מגילה הו"ע של תלמוד תורה, הן בנוגע לפסוקי המגילה, כמובן בפשטות שאין לקרום קודם ברכת התורה, כמו כל פסוקי תושב"כ, והן בנוגע לדיני והלכות פורים שלמדים מפסוקי המגילה, והן בנוגע לדינים בשאר סוגיות שלמדים מפסוקי המגילה, וא"כ, איך שייך לומר שמגילה דוחה ת"ת או ת"ת דוחה מגילה?!

כיון שהסדר דמקרא מגילה ברובא דרובא הוא באופן שבשעת מעשה לא מתעכבים על הלימוד ע"ד ההלכה, הדרוש, הסוד והרמז, ואין זה אפילו לימוד כדבעי ע"ד הפשט (שיש בו כמה פירושים כו'), אלא זוהי קריאה במרוצה כו', ורובא דרובא שייכים ללימוד נעלה יותר אפילו בפסוקי המגילה עצמה, ולכן, בערך מצות תלמוד תורה נחשב מקרא מגילה לענין ש"דוחה" תלמוד תורה או ש"נדחה" מפני תלמוד תורה.

ומזה מובן עד כמה לימוד המגילה באופן ד"מקרא מגילה" אינו תופס מקום אפילו בערך ללימוד המגילה עצמה בתור לימוד התורה, ועאכו"כ לגבי שאר ענינים בתורה שאין להם שייכות למקרא מגילה.

ומזה מובן, שמי ששייך ללימוד ברחבות והתפשטות, הבנה והשגה ועמקות (כמ"ש רבינו הזקן בהלכות ת"ת⁹⁶), אינו יוצא י"ח לימוד התורה ע"י לימוד שבערכו הוא לימוד שטחי.

(91) ע"פ יומא פד, ב. ועוד.
 (92) ראה גם שיחת פורים תשכ"ה סנ"ח
 (תו"מ חמ"ג ס"ע 78). שם חנ"ט ע' 98. וש"נ.
 (93) ראה שו"ת בית אפרים חאו"ח סס"ח.
 (94) מגילה ג, א.
 (95) ראה רש"י יד דוד למגילה שם.
 (96) ראה פ"א סה"א. פ"ב ה"ב. פ"ג סה"ג.
 (97) ראה שו"ת בית אפרים חאו"ח סס"ח.

כב. ואחת העצות לזה — כאשר הלימוד הוא ב"דיבוק חברים"⁹⁷, ובאופן של "קנאת סופרים (ש) תרבה חכמה"⁹⁸:

כאשר הלימוד הוא לעצמו — הנה אם הוא מתמיד, אזי לומד בהתמדה יותר, ואם אינו מתמיד, עליו להתייגע עד שילמד בהתמדה וכו', אבל, כיון שהלימוד הוא ביחיד, "בד בבד", הרי זה באופן ש"נואלו"⁹⁹ (כדברי הגמרא¹⁰⁰), ולכן צריך להיות הלימוד באופן ד"הסכת (ושמע ישראל)¹⁰¹ עשו כתות כתות ועסקו בתורה, לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה"¹⁰², שאז "מחדדין זה את זה בהלכה"¹⁰³.

אבל, לאידך גיסא, אם תהי' קבוצה גדולה של תלמידים בכתה אחת גדולה ביותר — אין זה סדר שמביא לידי שגשוג בלימוד התורה בא' האופנים (או כולם יחד) דהבנה והשגה, הסברה, הרחבה והעמקה וכו', דכיון ש"אין דיעותיהם שוות"¹⁰⁴, לא יתכן שיהיו כולם באותו מעמד ומצב באופן הלימוד, ולכן בהכרח לחלק את התלמידים באופן שתהי' קבוצה קטנה בכל כתה וכתה.

ובמכ"ש וק"ו ממה שמצינו אפילו בנוגע להתחלת הלימוד, החל מלימוד אל"ף ב"ת או לימוד פשוטו של מקרא, שלא יהיו יותר מכ"ה (או בהוספת סיוע למלמד — עד ארבעים¹⁰⁵) תלמידים בכתה אחת (כפי שמבאר רבינו הזקן בהל' ת"ת¹⁰⁶ פרטי הדברים בזה), והיינו, שאע"פ שבלימוד זה לא שייך לכאורה חילוק בין ריבוי העמקה למיעוט העמקה, שהרי מדובר אודות הלימוד ע"ד הפשט, ועאכ"כ לימוד האותיות והנקודות ופירוש המילות, אעפ"כ מגבילים את מספר התלמידים שבכל כתה.

והסיבה לכך היא — לא רק מצד יכולת המלמד והמשגיח, אלא גם בגלל שנוסף על מעלת "דיבוק חברים" באותה כתה, רואים בטבע בני-אדם, שכאשר מחלקים את התלמידים לשתי כתות זו למעלה מזו, הרי זה גורם קנאה וקדושה — "קנאת סופרים", שמטרתה (לא כדי להשפיל ח"ו מישוהו, אלא) כדי ליצור אפשרות שעל ידה "תרבה חכמה" בכל הכתות שבהם נתחלקה קבוצה זו.

ובהקדים המבואר בספרי מוסר, ובארוכה באור התורה¹⁰⁷ להצ"צ, על

(97) אבות פ"ו מ"ו.
 (98) ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א.
 (99) ירמ"ג, נ, לו.
 (100) ברכות סג, ב. תענית ז, א. הובא
 בהל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"י.
 (101) תבוא כז, ט.
 (102) ברכות שם.
 (103) תענית שם.
 (104) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.
 (105) ראה ב"ב כא, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ב ה"ה. טוש"ע יו"ד סרמ"ה סט"ו.
 (106) פ"א סה"ג. וש"נ.
 (107) ויצא ריח, ב ואילך. וש"נ.

כך אמר איש פשוט, שהוא אמנם לא מבין, אבל איך יתכן שיאכל מבלי להיות נוכח ב"סיום"?! — נמצא כאן יהודי ששומע ומבין, ובמילא מביא את ה"בכור" שלו שישמע גם הוא!

ועד"ז בנוגע לפורים שקשור עם מ"ת:

בזמן מתן תורתנו — "כל דיבור ודיבור .. יצתה נשמתן של ישראל שנאמר¹⁸³ נפשי יצאה בדברו"¹⁸⁴, והיינו, ששמעו את הדיבור, "קול דברים אתם שומעים"¹⁸⁵, ובשעת שמיעת הדיבור פרחו נשמתן. והרי מובן שכאשר פרחו נשמתן לא הי' שייך ענין של ידיעה, הבנה והשגה.

וע"פ המבואר בחסידות, הענין שעל ידו לוקחים את התורה הוא — לא הבנת התיבות של עשרת הדברות, אלא המס"נ ש"פרחו נשמתן" פעל את הענין ד"החלו לעשות", ההתחלה דמ"ת.

— לימוד התורה מוכרח אמנם להיות בהבנה והשגה, אבל כיצד לוקחים את התורה, הרי זה כשמונח אצלו בפשטות שנגש ללמוד תורתו של הקב"ה, ובין אם יבין או לא, הרי זה באופן ד"תען לשוני אמרתך"¹⁸⁶, הוא חוזר על דבריו של הקב"ה בשעת מ"ת, ו"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"¹⁸⁷.

ומזה מובן שאין סתירה בין "עד דלא ידע" ל"קיימו מה שקיבלו כבר", ואדרבה: יש צורך בענין ד"עד דלא ידע"; כשם שבזמן מתן תורתנו "פרחו נשמתן" ביחד עם שמיעת הדיבור, כמו"כ בפורים ישנו הענין ד"אורה זו תורה וכו'" ביחד עם הענין ד"עד דלא ידע".

וענין זה ממשיכים בכל השנה כולה, וממשיכים זאת גם בכל העולם כולו, ועד ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" — שהרי כל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה (כמאמר הזהר¹⁸⁸ שמביא הרמב"ן בהקדמתו לפירושו על התורה) — "ויראו ממך", כמו בגאולת פורים ש"נפל פחד היהודים עליהם"⁶⁵.

ומגאולת פורים באים — באופן ד"מיסמך גאולה לגאולה"⁵⁰ — לגאולה ד"ימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁵¹, ובעגלא דידן.

* * *

(183) שה"ש ה, ו.
 (184) שבת פח, ב.
 (185) ואתחנן ד, יב.
 (186) תהלים קיט, קעב.
 (187) תדבאר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.
 (188) ח"ב פז, א. וראה פלח הרמון שכ"ב (שער הכינויים) פ"א. יונת אלם פכ"ט. של"ה שטז, א.

אמנם, במה דברים אמורים — בנוגע לתורה שבע"פ, משא"כ בנוגע לתורה שבכתב¹⁷⁹.

וגם בנוגע לתושבע"פ — כמדובר לעיל (סל"א) שפורים קשור בעיקר עם תושבע"פ — הרי זה רק אם יש ביכלתו ללמוד באופן של הבנה והשגה, אבל אם אינו יכול — מאיזה סיבה שאינה תלויה בו, והרי "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"¹⁸⁰ — אזי ישנה העצה שמביא השל"ה¹⁸¹ לומר שמות החומשים ומסכתות הש"ס, ושמות התנאים והאמוראים כו'. — הוא אמנם לא אומר שאפשר לברך על זה ברכת התורה, אבל אעפ"כ הרי זה ענין שמקשר אותו עם התורה.

זאת ועוד:

בברכות השחר תיקנו לומר (לאחרי ברכת התורה) לא רק חלק מתושב"כ, אלא גם חלק מתושבע"פ, ותקנה זו היא עבור כל אחד ואחד, אפילו עם-הארץ. ולכאורה, מהי התועלת של אמירת "איזהו מקומן" בנוגע לעם-הארץ שלא ידע מאי קאמר?! — ומזה מוכח שגם הוא פועל ענין מסויים, ואין זה ענין של תפלה, אלא ענין של תורה, שלכן הרי זה בא בסמיכות לברכת התורה.

ולכן, בנוגע לענינו, כאשר ישנו מי שטוען שעכשיו אין ראשו פנוי ללמוד תורה, וגם אם ישב ללמוד, לא יוכל להתרכז בלימוד, והרי בתושבע"פ לא פועלים מאומה כאשר "לא ידע מאי קאמר" — אומרים לו: אעפ"כ עליך להתיישב ללמוד, ואח"כ נראה מה יהי'!

(כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בכת-שחוק): אינני זוכר אם סיפרתי פעם¹⁸²: סיפר לי א' ממכירי, שבבואו לביהכנ"ס בערב פסח לשמוע "סיום", ראה יהודי שנשא על ידיו תינוק בן שנה או שנתיים, ושאל אותו: מה עושה כאן תינוק שצריך להיות אצל אמו? וענה האב, שתינוק זה הוא "בכור", וכיון שצריך ליתן לו חלב וכיו"ב (ממאכל התינוק בגיל זה), רצונו שישמע "סיום". וכאשר שאל אותו (בשפה הרוסית, כיון שלא דיבר אידיש): "ראָזויע אָן פּאַנימאַיעט" (וכי הוא מבין מה שיאמרו ב"סיום")?! ענה האב: "ראָזויע יאָ פּאַנימאַיאוו"?! — וכי אני בעצמי מבין? ואעפ"כ אני בא לשמוע ה"סיום", ובמילא אני יכול להביא גם את בני התינוק!...

(179) ראה הלי' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ. ואילך) — בהגהה. וראה גם ספר שפתי ישנים (להר"ר שבתי משורר בס) בהקדמה.
(180) ע"ז ג, סע"א.
(181) בהקדמתו בית אחרון (יג, סע"א)
(182) ראה גם תו"מ ח"ה ע' 180.

הפסוק¹⁰⁸ "ותקנא רחל באחותה", שענין הקנאה אצל רחל — שהיתה א' מד' רגלי המרכבה¹⁰⁹ — הוא ע"ד הענין ד"קנאת סופרים תרבה חכמה".

ולהעיר שהענין ד"קנאת סופרים כו" — שייך במיוחד ללימוד תושבע"פ, שהרי "דברי סופרים" (שעל זה אמרו¹¹⁰ "ערבים עלי דברי סופרים יותר מדברי תורה") קאי בעיקר על תושבע"פ. ועז"נ "תרבה חכמה", שבאותיות הקבלה הו"ע "אבא יסד ברתא"¹¹¹, שזוהי ההוספה ("תרבה") בחכמה ("אבא") עי"ז שב"ברתא" יש "קנאת סופרים".

ובפשטות — שכאשר מחלקים את התלמידים באופן שלא לומדים כולם בכתה אחת, אלא בשתי כתות, אזי נעשה הענין ד"קנאת סופרים" (ש"תרבה חכמה") — לא רק בכתה הנמוכה, אלא גם בכתה הגבוהה, כיון שרוצה להראות שהוא גדול יותר מהתלמיד שבכתה הנמוכה.

ואף שלכאורה מעורב בזה ענין שהוא "שלא לשמה" — הרי אמרו רז"ל¹¹² "לעולם יעסוק אדם בתורה... אף על פי שלא לשמה כו'", והיינו, שכיון שהתורה על הרוב תדבר¹¹³, וניתנה לבני אדם¹¹⁴, הרי זה באופן ש"מעיקרא כי עביד איניש אדעתא דנפשי' קא עביד"¹¹⁵, שהתחלת הלימוד הוא "שלא לשמה", וכפי שמאריך הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות¹¹⁶ (ובקיצור בהלכות תשובה בסוף¹¹⁷) שבתחילה הלימוד הוא בשביל מנעלים או ממון וכבוד וכו', וכפי שמבאר שם פרטי הדרגות שבזה, שכלל שהולך ומתבגר נעשה ה"שלא לשמה" בענין אחר, אבל כל זה עדיין "שלא לשמה"; ורק לאח"ז באים להלימוד לשמה, ובאופן שברור הדבר שסוכ"ס "מתוך שלא לשמה בא לשמה"¹¹⁸, כיון ש"המאור שבה מחזירו למוטב"¹¹⁸.

כג. ועוד ענין בזה:

כיון שהתורה על הרוב תדבר, הנה בדרך כלל קשה לפעול על התלמידים שלמרות שנמצאים באותם ד' אמות, יהי' פלוני בפניה אחת בכתה זו, ופלוני יהי' בפניה נוספת בכתה אחרת; זהו היפך טבע בני אדם שיהי' זה באופן חלק ("גלאַטיק").

(108) ויצא ל, א.
(109) ראה מאו"א א, פד.
(110) ראה ע"ז לה, א ובפרש"י.
(111) זח"ג רמת, א. רנו, ב. רנח, א. תקו"ז
(112) תכ"א (סא, ב). תס"ט (קה, ב). תניא אגה"ק
(113) ס"ה (קז, א).
(114) פסחים נ, ב. וש"נ.
(115) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
(116) ראה ברכות כה, ב. וש"נ.
(117) פסחים סה, סע"ב.
(118) סנהדרין ר"פ חלק.
(119) פ"י ה"ה.
(120) ראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. וש"נ.
(112) פסחים נ, ב. וש"נ.

ולכן הסדר בזה הוא — שנוסף על החלוקה לכתות, צ"ל חילוק גם במקום גשמי, והיינו, שמצד החילוק במעלה (בנוגע לידיעה והבנה והעמקה כו'), שזהו ענין של "מקום" רוחני¹¹⁹, נעשה גם חילוק במקום גשמי.

כד. ובנוגע לפועל:

כיון שאין זה דבר מבורך שיהיו ריבוי תלמידים בכתה אחת, ואין זה דבר מבורך ששתי כתות נפרדות יהיו באותן ד' אמות — באה ההצעה לחלק את התלמידים שלמדו עד עתה ביחד, לכתות נפרדות ובמקומות נפרדים; חלק מהכתות ישארו במקום שהיו עד עתה, וחלק מהכתות יעברו למקום אחר, שנמצא גם בסמיכות מקום, אם כי מופרד במקום גשמי ע"י כו"כ אמות בינתיים.

ובודאי תהי' זו טובה עבור כל אחד מהמשתתפים בחלוקה זו — לא רק באופן שעושה טובה למישהו אחר, אלא הוא עושה טובה לעצמו, כי: גם אם הוא יהי' בכתה הנמוכה בנוגע להבנה והשגה וכו', כך, שלכאורה יש בזה את כל ה"שטורעם" שישנו בחלוקה של "מים תחתונים" ו"מים עליונים", שכל זמן שהיו ביחד, היו גם המים התחתונים בדרגא עליונה, וכאשר היתה ההבדלה "בין מים למים"¹²⁰ אזי נעשית עלי' רק ב"מים עליונים" — הרי מבואר בחסידות¹²¹ בענין "מים תחתונים בוכים" אנן בעינן למהוי קמי מלכא"¹²², שדוקא עי"ז באים לדרגא זו ("קמי מלכא"), וכפי שמצינו ש"בוכים" ר"ת "ברוך"¹²³ כבוד ה' ממקומו"¹²⁴, והיינו, שהמשכת "כבוד הוי' ממקומו" היא ע"י הענין ד"בוכים", והענין ד"בוכים" הוא אצל "מים תחתונים" דוקא.

ומזה מובן גם בנדו"ד, שזוהי טובת כולם, הן עבור "מים עליונים", ויתירה מזה עבור "מים תחתונים" — שפותחים את הדרך שה"מים תחתונים" ירגישו את הכשרונות שיש להם ויביאו אותם לידי פועל, עי"ז שתתעורר אצלם תשוקה גדולה ביותר — "מים תחתונים בוכים" — "בוכים" לא בגלל שרוצים ללמוד בד' אמות אלו או ד' אמות אחרים, אלא בגלל שלא המשיכו עדיין "כבוד הוי' ממקומו", ע"י לימוד התורה

(119) ראה רמב"ם הלי' יטוה"ת פ"ב ה"ו.
 (120) בראשית א, ו.
 (121) ראה סה"מ תרכ"ז ע' רלא. תרל"ג.
 (122) ח"א ע' טו. ח"ב ע' תקפו. תרע"ח ע' רפא.
 (123) יחזקאל ג, יב.
 (124) ע"ח שער הכללים פ"ב.
 (119) ראה רמב"ם הלי' יטוה"ת פ"ב ה"ו.
 (120) בראשית א, ו.
 (121) ראה סה"מ תרכ"ז ע' רלא. תרל"ג.
 (122) ח"א ע' טו. ח"ב ע' תקפו. תרע"ח ע' רפא.
 (123) יחזקאל ג, יב.
 (124) ע"ח שער הכללים פ"ב.

הבא אחריו" (מחג הפסח נמשכת שמחה עד חג השבועות, מחג השבועות עד חג הסוכות, ומחג הסוכות עד לחג הפסח שלאחריו).

וכן בנוגע ל"ששון זו מילה", שעז"נ¹⁷² "שש אנכי על אמרתך", "שדוד שמח עלי' .. כשהי' בבית המרחץ וראה עצמו בלא תורה ובלא מצות, כיון (שנסתכל) במילה שמח"¹⁷³ (כדאיתא במנחות¹⁷⁴).

וכן בנוגע ל"יקר אלו תפילין" — שע"י הנחת תפילין נעשה הענין ד"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"⁸⁵.

לה. וכל זה שייך גם בנוגע לנשים:

כיון שהגזירה היתה הן על אנשים והן על נשים, הרי מובן שגם הענין ד"אורה וששון ויקר" צ"ל הן אצל אנשים והן אצל נשים. ולכאורה, בשלמא בנוגע ל"אורה זו תורה" — חייבות גם הנשים ללמוד הלכות הצריכות להן, ולכן חייבות בברכת התורה (כמדובר כמ"פ¹⁷⁵), אבל בנוגע ל"ששון" ו"יקר" — הרי נשים אינן שייכות למצות מילה ומצות תפילין?

והביאור בזה:

בנוגע למצות מילה — איתא בגמרא¹⁷⁶ ש"אשה (אינה פטורה ממילה, אלא) כמאן דמהילא דמיא", שלכן היא בכלל "המל ימול"⁸⁴ (מי שהוא מהול ימול אחרים).

ובנוגע למצות תפילין — איתא בכתבי האר"ז¹⁷⁷ ש"בעשות הזכר את המצוה אין מהצורך שגם הנשים תעשנה לבדה, כי כבר נכללת עמו כו", ועד שגם קודם הנישואין פטורה אשה ממצות עשה שהזמן גרמא¹⁷⁸, בגלל שלאחר הנישואין יתקיימו עבורה מצות אלו (שהיתה מחוייבת בהם אילו לא היתה נקבה אלא זכר) ע"י בעלה. ומזה מובן, שכאשר הבעל מניח תפילין, הרי זה פועל הענין ד"וראו גוי ויראו ממך" גם עבור האשה.

לו. ועכ"פ בנוגע לענינו — השייכות של פורים עם התורה:

ובהקדים — שכיון שענינו של פורים הוא "עד דלא ידע", הרי זה לכאורה היפך ענין התורה, שצריכה להיות באופן של ידיעה, ואם הלימוד הוא באופן שלא ידע מאי דקאמר, אין זה נחשב ללימוד התורה! ?

(172) תהלים קיט, קסב.
 (173) פרש"י מגילה שם.
 (174) מג, ב.
 (175) ראה גם תו"מ חנ"ה ס"ע 55 ואילך.
 (176) א (ובפרש"י).
 (177) טעהמ"צ פ' בראשית. וראה גם תו"מ חנ"ה ע' 86. וש"נ.
 (178) ראה גם לקו"ש חל"א ס"ע 96 ואילך. וש"נ.

שמחה וששון ליהודים גו"ט⁶⁵, ולאח"ז ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר⁴⁵.

וכיון שנאמר ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר לפני ה"שמחה וששון" בגלל ש"דבר המלך ודתו מגיע", מוכיחה הגמרא שיש כאן שני ענינים: ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר — בשעה שהרגישו שיכולים ללמוד תורה ("אורה זו תורה"), לחגוג יו"ט ("שמחה זה יו"ט") ולקיים מצות מילה ("ששון זו מילה") ותפילין ("יקר אלו תפילין"); ו"ששון ושמחה" כפשוטם — "בכל מדינה . . ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע".

לד. ועוד ענין בזה:

דובר כמ"פ¹⁶⁹ בנוגע ל"שעטנז", שכיון ש"שוע טווי ונוז"¹⁷⁰ נאמרו בתיבה אחת, למדים מזה שצריכים להיות כולם ביחד.

וכן הוא בנוגע לפסוק ליהודים היתה אורה וגו' שיש בו ב' פירושים: "אורה" כפשוטה ("אין מקרא יוצא מידי פשוטו"²⁵), ו"אורה זו תורה"; "שמחה" כפשוטה, ו"שמחה זה יו"ט" (כדאיתא בתרגום⁴⁵ שהשמחה היתה מזה שנתנו "רשותא" לחגוג יו"ט בבוא חג הפסח וכיו"ב בשאר הימים טובים); "ששון" כפשוטו, ו"ששון זו מילה"; "יקר" כפשוטו (שגוים מכבדים יהודים), ו"יקר אלו תפילין" — שכיון שב' הפירושים הם באותה תיבה, הרי זה סימן שהם באים ביחד.

והענין בזה:

אימתי יש ליהודי חיים מוארים בגשמיות ("אורה" כפשוטה), והיינו, שכאשר הולך לעסוק במסחר, במשרה שלו, וכן באכילתו כו', הרי זו אכילה מאירה ופרנסה מאירה, ויש ביכלתו לפרוע את ה"משכנתא" כו', מבלי להתפעל מכל הקשיים, כיון שרואה אור בכל דבר — הרי זה רק ע"י "אורה זו תורה", שיש לו קביעות עתים בתורה ביום זה; אם רצונו ביום מואר — צריך לקבוע עתים לתורה ביום זה, ואז פועלת הקביעות עתים ביום — על כל היום, והקביעות עתים בלילה — על כל הלילה.

וכן בנוגע ל"שמחה זה יו"ט": כשישנו הענין ד"ושמחת בחגך"⁷, שבג' הרגלים שמח יהודי בשמחת יו"ט — אזי ממשיך שמחה על כל השנה כולה, כמבואר בלקו"ת¹⁷¹ ש"מכל רגל ויו"ט הי' נמשך . . עד הרגל

ביותר וביותר עד לאופן ד"יגעת"⁵⁰, ועי"ז יהיו הם אלו שימשיכו "כבוד הוי" ממקומו".

כה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

כל אלו שאליהם מכוונים הדברים — יודעים במה דברים אמורים כאן¹²⁵.

ועד"ז בנוגע לכל מקום ומקום שיש בו מוסד חינוך שבו לומדים תורת ה' — הנה כיון שישנו ציווי שצריך להמשיך ולהתעלות ("האָלטן אין איין שטייגן") יותר ויותר, "מעלין בקודש"¹²⁶,

— והרי "ארוכה מארץ מדה גו"¹²⁷, כך, שככל שתגדל מעלת לימוד התורה בגדלות ועמקות ביום זה, אין זה בערך למעלת התורה עצמה; וכיון שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד¹²⁸, הרי אם רק יתייגע כדבעי, יקויים בו "יגעת ומצאת"⁵⁰, ויוכל להתעלות שלא בערך יותר לגבי מעמדו ומצבו ביום זה —

הרי א' הדרכים בזה — להבטיח שהכתות לא יהיו גדולות ביותר בכמות, וע"י חלוקת הכתות תהי' כל כתה "גדולה" באיכות,

ועי"ז יתוסף גם בכמות — כטבע העולם, שכאשר רואים שכתה זו משגשגת בלימוד התורה בעילוי אחר עילוי, מתפרסם הדבר, ובמילא הרי זה מושך תלמידים נוספים, ונעשה ריבוי בכמות,

ולאח"ז מצטרפים הכמות והאיכות ונעשים דבר אחד, ובאותיות פשוטות — שעושים מהכמות (גשמיות) איכות (רוחניות), שזהו א' האופנים בעשיית דירה לו ית' בתחתונים, שהרי "כמות" לגבי "איכות" היא "תחתון" לגבי "עליון", כך, שדוקא ב"תחתונים" נעשית דירה לו ית' — ע"י ריבוי בכמות, ריבוי גדול של לומדי תורה, ועי"ז יתוסף בהבנה והשגה והעמקה בתורה באופן של מציאה ("ומצאת"), שלא בערך לגבי היגיעה שלו (לאחרי שהתייגע כפי יכלתו).

וכך הולכים ומשגשגים בלימוד התורה שהיא "חיינו ואורך ימינו", ועד שמגיעים למעמד ומצב ש"מחי' חיים יתן לך חיים" (כלשון הגמרא במסכת יומא¹²⁹), ובאופן שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד.

ועי"ז יוצאים מהגלות הגשמי ועאכו"כ מהגלות הרוחני — שהרי

(127) איוב יא, ט.

(128) ראה זח"ג עג, א.

(129) עא, א. וראה סה"מ תשי" ע' 44.

ועוד.

(125) הכוונה היא לקבוצת מתלמידי

ישיבת תורת"ל המרכזית שעברו ללמוד

בביהכ"ס "חובבי תורה" (המור"ל).

(126) ברכות כח, א. וש"נ.

(169) ראה גם תו"מ חנ"ג ע' 452. וש"נ.

(171) ברכה צח, ב.

(170) נדה סא, ב.

"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"¹³⁰, והולכים לקבל פני משיח צדקנו באופן ש"תלמודו בידו"¹³¹, ואז לומדים תורתו של משיח, ובקרוב ממש.

* * *

כו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וקבל היהודים את אשר החלו לעשות.

* * *

כז. דובר כמ"פ בנוגע לתורה, ש"תורה אחת לכולנה"¹³², ולא זו בלבד שהתורה ניתנה לכל אחד, אלא שניתנה לכל אחד באופן שהוא מחוייב בלימודה (כמבואר בהלכות תלמוד תורה), ולא רק לצאת ידי חובתו ע"י נתינת צדקה כדי שמישהו אחר ילמד, כי, אע"פ שעיי"ז יש לו חלק בתורתו, כפי שמצינו בנוגע לישכר וזבולון, שע"י תמיכת זבולון בישכר יש לזבולון חלק בתורתו של ישכר¹³³, מ"מ, מוכרח גם זבולון לקבוע עתים לתורה, ולא רק "לפרקים"¹³⁴, אלא בכל יום, ולא רק פעם אחת ביום, אלא "יומם וליילה"¹³⁵, פעם אחת ביום ופעם אחת בלילה¹³⁶, ומי שיש בידו זמן פנוי יותר (ע"פ שו"ע) — אין זה זמן שעומד לרשותו שיכול לעשות בו כרצונו, אלא עליו למלא זמן זה בלימוד התורה,

וכשם שבנוגע לכמות צריך למלא את כמות הזמן בלימוד התורה, כך גם בנוגע לאיכות, באופן הלימוד — דכיון שלכל אחד יש כשרונות שנתן לו הקב"ה, כשרון להבנה כפשוטה, בשטחיות, וגם להבנה בעמקות וכו' וכו' (שהרי בעמקות יש דרגא אחר דרגא), צריך לנצל את כל כשרונותיו במילואן, ובאותיות דתורת החסידות — שכל כלי המוחין, הן מוח החכמה, הן מוח הבינה, והן מוח הדעת (כח ההעמקה), צריכים להיות ממולאים בתורה, ובאותיות פשוטות — שהלימוד צריך להיות בהבנה והשגה והעמקה ככל האפשרי עד כמה שיד שכלו מגעת.

וכאמור, החיוב בזה הוא הן על אלו שע"פ שו"ע שייכים להנהגה של ישכר, והן על אלו שע"פ שו"ע שייכים להנהגה של זבולון, כי אפילו

ה"ד. וש"נ.

(130) אבות פ"ו מ"ב.

(134) סנהדרין צט, ב ובפרש"י.

(131) פסחים נ, א. וש"נ.

(135) יהושע א, ח.

(132) ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו.

(136) מנחות צט, ב.

(133) ראה ה' ת"ת ה' ת"ת לאדה"ז פ"ג

אור", הנה כשמדובר אודות החידוש שנעשית בתורה בימי אחשוורוש, אי אפשר לומר "ליהודים היתה אור", שהרי ענין ה"אור" שבתורה נעשה בחג השבועות, "זמן מתן תורתנו"; ואילו הענין ש"הדור קבלוה בימי אחשוורוש" (לאחרי גזירת המן) הי' בנוגע לתושבע"פ, ולכן נאמר בפסוק "ליהודים היתה אורה", "אורה זו תורה", דקאי על תושבע"פ. — הראי' היא אמנם מזה ש"וכן הוא אומר .. תורה אור", שזהו היסוד לכל הענינים ("מנא הני מילי דאמר קרא"), אבל ב"אור" גופא ישנו החלק שהוא בבחי' משפיע, והחלק שהוא בבחי' מקבל — "אורה", שזוהי תושבע"פ.

לג. ועפ"ז יתבאר גם המשך מאמר רז"ל הנ"ל, "אורה זו תורה .. שמחה זה יו"ט .. וששון זו מילה .. ויקר אלו תפילין" — דלכאורה אינו מובן¹⁶⁵:

הן אמת שתורה ויו"ט ומילה ותפילין נקראים בשמות אלו, כפי שמוכח מזה ש"כן הוא אומר כו", אבל עדיין אינו מובן: מה מכריח את האמורא להוציא את הפסוק מפשטותו?!

מסופר במגילה¹⁶⁶ שהיתה גזירה "להשמיד להרוג ולאבד גו", ולאחרי שבטלה הגזירה קבעו "ימי משתה ושמחה"²³ — שמחת הגוף,

— כמבואר באחרונים¹⁶⁷ טעם החילוק בין פורים לחנוכה, שדוקא בפורים ישנו חיוב של "משתה ושמחה" בנוגע לגוף, משא"כ בחנוכה, כיון שבחנוכה היתה הגזירה על הנשמה, ואילו בפורים היתה הגזירה על הגוף, ולכן גם ה"משתה ושמחה" צ"ל קשור עם הגוף —

ובמילא מובן שגם "אורה ושמחה וששון ויקר" צריכים להיות כפשוטם. ואעפ"כ מבארת הגמרא באופן אחר: "אורה זו תורה .. שמחה זה יו"ט .. וששון זו מילה .. ויקר אלו תפילין"!

אך הענין בזה, שיש לדייק בפסוק מדוע נאמר "ליהודים היתה אורה", ולא "אור", ע"ד מ"ש ביצי"מ "ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם"¹⁶⁸.

ועוד דיוק: אם פירוש הכתוב "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" הוא בנוגע לפשוטם של דברים — הי' צריך להיות סדר הכתובים: "ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע

(165) ראה גם שיחת פורים תשכ"ח סכ"ה

(167) ראה ט"ז או"ח סעת"ר סק"ג (בשם

תו"מ חנ"ב ע' 130) וש"נ.

הלבוש). סה"מ תש"ח ע' 118. ועוד.

(166) אסתר ג, יג, ז, ד.

(168) בא יו"ד, כג.

וענין זה שייך במיוחד בנוגע לתורה שבע"פ — שהרי ידועה הקושיא על דברי הגמרא "שכפה עליהם הר כגיגית מכאן מודעא רבה לאורייתא", מזה שהגמרא בעצמה אומרת "שהקדימו ישראל נעשה לנשמע"¹⁵⁶, היינו, שקבלו ברצון (כקושיית התוס'¹⁵⁸), וא' התירוצים בזה¹⁵⁹, שזהו החילוק שבין תושב"כ לתושבע"פ, שהקדמת נעשה לנשמע היתה בנוגע לתושב"כ, החל מעשרת הדברות, וכן "ואלה המשפטים גו'", "מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני"¹⁶⁰, אבל בנוגע לתושבע"פ, שבה היא עיקר היגיעה כו', נשארה ה"מודעא רבה לאורייתא"; וכימי אחשוורוש ביטלו את ה"מודעא רבה" גם בנוגע לתושבע"פ.

לב. ועפ"ז מתורץ דבר פלא¹⁶¹:

על הפסוק⁴⁵ "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", איתא בגמרא⁴⁶ "אורה זו תורה, וכן הוא אומר³⁵ כי נר מצוה ותורה אור". ולכאורה אינו מובן: מדוע נאמר "ליהודים היתה אורה", ולא "אור"?

ומבואר בזה¹⁶²:

החילוק בין "אור" ל"אורה" — ש"אור" הוא לשון זכר ו"אורה" היא לשון נקבה. והחילוק בין זכר לנקבה בענינים רוחניים — שזכר הוא משפיע ונקבה היא מקבל (כמו בעה"ב ועני). וע"ד שמצינו בנוגע להקב"ה והעולם, ועאכו"כ בני", שנקראים בשם איש ואשה (ועד"ז כותב הרמב"ם במורה נבוכים¹⁶³, ובכמה ספרים שלאחריו ושלפניו).

וזהו גם היחס שבין תושב"כ ותושבע"פ — שכאשר שואלים בתושבע"פ "מנא הני מילי", אזי המענה הוא: "דאמר קרא"; ובנוגע לדברים שלא נאמרו בתושב"כ בפירוש, יש צורך ב"אסמכתא" או רמז כו', ועד כפי שמצינו ברבי עקיבא ש"על כל קוץ וקוץ" שבתושב"כ הי' דורש "תילין תילין של הלכות"¹⁶⁴, והיינו, שאפילו אופן הלימוד של ר"ע שאין מי שיכול לדרוש "תילין תילין של הלכות" כמותו, צריך להיות קשור עם תושב"כ; תושבע"פ מוכרחת לקבל מתושב"כ: "דאמר קרא" — פסוק מפורש, או רמז, כמו "קוץ", תגין או טעמים כו'.

ולכן: אע"פ שבכללות נקראת התורה בשם "אור", כמ"ש "תורה

(158) ד"ה כפה — שבת שם.
 (159) ראה גם שיחת פורים תשכ"ה סי"א
 (תו"מ חמ"ג ס"ע 24). וש"נ.
 (160) ר"פ משפטים ובפרש"י.
 (161) ראה גם שיחת פורים תשכ"א סל"ב
 (תו"מ ח"ל ע' 160).
 (162) ראה גם שיחת פורים תשח"י סל"ו
 ואילך (תו"מ חכ"ב ע' 143 ואילך). וש"נ.
 (163) ח"א פ"ו.
 (164) מנחות כט, ב.

אצל זבולון מוכרח להיות לימוד התורה, ובאופן של קביעות עתים לתורה, היינו, שנעשה אצלו ענין של קבע — קבוע בנפש¹³⁷,

וכיון שנעשה קבוע — הנה ע"פ דין אינו בטל¹³⁸, והיינו, שמבלי הבט על הכמות, אפילו אם ע"פ שו"ע יכול לצאת ידי חובת קביעות עתים לתורה במיעוט זמן בכמות, הרי כיון שזה אצלו באופן של קביעות, חל על זה הדין שקבוע לא בטיל,

ואדרבה: זמן מסויים זה משפיע על כל היום כולו, וכהשיחה הידועה¹³⁹ שצריך לזרוע ולהרחיב את חמש-עשרה הדקות, חצי שעה או שעה שלומד תורה, על כל כ"ד שעות המעת-לעת, באופן שיהי' ניכר בכלם שזהו יהודי שלומד תורה,

ועד שאפילו בשינתו ניכר באופן השינה שזוהי שינה של יהודי שבמשך היום (קודם השינה) למד תורה, וכמבואר במאמר ד"ה בלילה ההוא נדדה שנת המלך¹⁴⁰, ש"מי שעסקו בתורה ועבודה במסירה ונתינה זוכה אשר בעת השינה משיג השגות גדולות בתורה כו'", וכידוע בכמה אנשים שתורצו להם בחלום קושיות שהיו אצלם קודם ששכבו לישון¹⁴¹.

כח. וכדי "לרתום" את כל הכחות בשביל לימוד התורה, ישנה העצה ד"קנאת סופרים (כפשוטה ש)תרכה חכמה"⁹⁸.

וכיון שהחיוב של לימוד התורה מוטל על כל אחד, גם מי שעומד בתחלת עבודתו, שלא הגיע עדיין ללימוד התורה לשמה, להיותו עדיין קטן בדעת (ועאכו"כ אם הוא בדרגא פחותה מזו) — הרי גם אצלו צריך להיות הענין ד"קנאת סופרים תרבה חכמה".

וזהו שמצינו שהענין ד"קנאת סופרים תרבה חכמה" שהובא בגמרא⁹⁸ ובזהר¹⁴² — הנה בגמרא הובא זה בנוגע ללימוד תינוקות של בית רבן:

ובהקדים — שאפילו לפי תוס' ורש"י שאינם גורסים האריכות שלפנ"ז "שיהו מושיבין סופר כו'", הרי כיון שהלשון הוא "קנאת

(137) ראה אה"ת נ"ך (כרך א) ע' לו.
 המשך תער"ב ח"א פ"ד (ע' ז). לקו"ד ח"א
 ז, א.
 (138) ראה זבחים עג, ב ובתוד"ה אלא.
 ועוד. עט סופר (להרא"ז סופר) על סוגיות
 השי"ס כלל קבוע. וש"נ.
 (139) ראה גם תו"מ חנ"ד ע' 145. וש"נ.
 (140) סה"מ הי"ש"ת ע' 5.
 (141) ראה גם תו"מ חל"ד ע' 53 ובהערה
 219 שם. וש"נ.
 (142) ח"ב קכו, ב.

סופרים", ולא "קנאת מלמדים" או "קנאת מורים" וכיו"ב, הרי מובן שהכוונה היא ל"מלמדי תינוקות" שהם אלו שנקראים בשם "סופרים"¹⁴³. ועז"נ "קנאת סופרים תרבה חכמה" — שכאשר ישנם שני מלמדי תינוקות, אזי "יזהרו באומנותן שייראו זה מזה"¹⁴⁴, ובמילא יתוסף חכמה אצל מלמד התינוקות; ועי"ז יתוסף חכמה אצל התינוקות, שזוהי התכלית וזהו עיקר ענינו (לא מה שיתוסף אצלו, שזהו רק הכנה לעיקר תפקידו) — ללמד את התינוקות (שיהיו "תינוקות של בית רבן", שייכים ל"רבן" שמלמדם תורה), שלכן לא נקרא כאן בשם "תלמיד חכם", או "חכם", ע"ש לימודו לעצמו, אלא בשם "סופר", ע"ש הלימוד עם התינוקות; ולכן ההוספה ("תרבה חכמה") צריכה להיות בעיקר ענינו.

כט. ענין זה שייך גם להמבואר במכתב בקשר ליו"ד שבט¹⁴⁵, שרבינו נשיא דורנו עסק בלהט ("האָט זיך געקאַכט") בחינוך על טהרת הקודש¹⁴⁶, וגם קיווה ודרש ונתן כחות, שכל ההולכים בעקבותיו וכל הבאים אחריו, אפילו לאחרי חיים חיותו בעלמא דין, הנה גם הם יתמסרו עד כדי מס"נ לעסוק בחיזוק וביסוס והפצת החינוך על טהרת הקודש, כולל גם ע"י יסוד מוסדות חדשים בכל מקום שאפשר — שזהו ענין שלא שייך בו השגת גבול [שבדרך כלל הרי זה ענין חמור — א' מי"א הענינים שעליהם נאמר "ברוך" על הר גריזים, והפכס על ההר שכנגדו: "מסיג גבול רעהו"¹⁴⁷], כדברי הגמרא ש"מושיבין סופר בצד סופר"¹⁴⁸ (אף שלכאורה הרי זה ענין של השגת גבול), בגלל ש"קנאת סופרים תרבה חכמה".

ולהעיר, שהענין ד"קנאת .. תרבה כו"י יכול להיות גם בכל הענינים של הסגת גבול,

— וכפי שרואים בטבע, שאדם שאין לו "מתחרה" (כפי שאומרים כאן: "קאַמפּעטיטאָר"), אזי אינו מונח כ"כ להבטיח שהסחורה תהי' טובה ביותר וכו', ורק כשרואה שמסיגים את גבולו, אזי משתדל להטיב את הסחורה שלו, שע"ז יהיו לו יותר קונים, ובמילא יוכל לדרוש מחירים גבוהים יותר ולהרויח יותר, כך, שזוהי טובה עבורו —

אבל אעפ"כ, ההיתר על זה הוא רק בנוגע ללימוד התורה, שרק על זה נאמר "קנאת סופרים תרבה חכמה".

ועוד זאת, שיש בזה גם הענין ד"יגדיל תורה ויאדיר", כמ"ש הרמב"ם¹⁴⁹: "מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו .. אינו יכול למחות בידו, שנאמר¹⁵⁰ ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר", דאף שטעם זה לא נזכר בגמרא, הרי ידוע בכללי הרמב"ם¹⁵¹ שמביא פסוק שלא נזכר בגמרא, אם הוא מבואר יותר.

ל. המשך השיחה — שבגמרא לא הובא הפסוק "יגדיל תורה ויאדיר" (אף שהוא מבואר יותר), אלא הטעם ד"קנאת סופרים תרבה חכמה", כי, בגמרא קאי הסוגיא בדיני השגת גבול, ולכן, עיקר הראי' צ"ל שיש בזה טובה לזה שמשיגים גבולו ("תרבה חכמה") שדוחה ההיזק דהשגת גבולו, ולכן אינו יכול לעכב, ומותר להשיג גבולו, משא"כ ברמב"ם שהובא דין זה בהל' ת"ת, הראי' היא מ"ה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר", ולכן מחוייבים בזה — נכלל ב"הוספה לאחר זמן" בשוה"ג דמכתב הנ"ל¹⁵².

לא. ובנוגע לענינו — ההפלאה של לימוד התורה:

דובר לעיל במאמר¹⁵³ — שמיוסד על מאמרי רבותינו נשיאינו בתורה אור, שערי אורה ואור התורה על הפסוק¹⁵⁴ "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות" — שבפורים הי' הסיום של מתן-תורה, כי, מ"ת הי' באופן ש"כפה עליהם הר כגיגית", ש"מכאן מודעא רבה לאורייתא" (שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה, שקבלוה באונס), אלא ש"אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב¹⁵⁵ קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר"¹⁵⁶ (במ"ת), ועי"ז בטלה ה"מודעא רבה", כיון שעשו זאת מדעת עצמם, לפי שהכירו בעצמם גודל ויוקר התורה.

ועז"נ "וקבל היהודים גו"י" — כאמור לעיל (במאמר) שכל אחד מישראל נעשה כלי של קבלה, בדוגמת מעלת משה רבינו שדוקא "משה קיבל תורה מסיני"¹⁵⁷, משא"כ יהושע, שעליו אמר רק "ומסרה ליהושע"¹⁵⁷, אבל לא נאמר כמה הגיע אצל יהושע בתור קבלה; ואילו בפורים נאמר "וקבל היהודים" על כל אחד מבנ"י שבאותו הדור, ומזה נמשך על כל הדורות שלאח"ז.

(153) בתחלתו (לעיל ע' ... ואילך).

(154) אסתר ט, כג.

(155) שם, כז.

(156) שבת פח, א (ובפרש"י).

(157) אבות רפ"א.

(149) הל' ת"ת ספ"ב.

(150) ישעי' מב, כא.

(151) ראה יד מלאכי בכללי הרמב"ם אות

ד.

(152) אג"ק שם ע' שכו ואילך.

(143) ראה קידושין פב, רע"א ובפרש"י. ואילך).

(146) ראה גם ת"מ ח"נ ע' 44. וש"נ.

(147) תבוא כז, יז.

(148) ב"ב שם.

(144) פרש"י ב"ב שם (כא, סע"ב).

(145) מ"מוצאי ש"ק פ' בשלח, אור ליום

ראשון פ' יתרו" שנה זו (אג"ק חכ"ז ע' שכד